

دکتر یارمحمد کارشناس محیط زیست

آشنای به وضعیت طبیعت پنچشیر

پیغام غم شریکی و تسلیت به هموطنان غم دیده تقدیم می کنم . الله تعالی تمام کشته شدگان این حادثه طبیعی برف کوچ پنچشیر را مغفرت نماید و سعادت آخرت و جنت را نصیب شان نماید و به بازماندگان و خویشاوندان شان صبر جمیل عنایت فرماید.

پنچشیر ولایت کوهستانی و به فاصله 120 کیلومتر در بین دوشاخ جنوبی هندوکش واقع است و با دره های فروان طویل عمق و کم عرض . با نگاهی به نقشه توپرگرافی پنچشیر این ولایت مملو از کوه ها می یابیم که بیشتر از نیم از آن ها برای بیش از 9 ماه مملو از برف اند. عمق دره ها مستقیماً زیر تاثیر جوی هندوکش می آید حوادثی از قسم ژاله ، و برف کوچ در نواحی دره های پنچشیر به وقع می پیوسته و در سالهای اخیر از اثر عریان شدن کوه ها از پوشش گیاهی و نباتی سیلاب های موسمی سرا زیر می شود و از اثر اختلال جوی هندوکش در تابستن و زمستان برای چندروز معدود باد به شدت جریان داشته و اکثر سال هوا ی پنچشیر آرام می باشد. ارتفاع برف در زمستان در کوه های کوتل خاواک ، کوتل چمار پریان و کوتل زرد آلو دره عبدالله خیل در اکثر

نقاط آن 6 تا 8 متر می رسد. از آب این برف ها ده ها دریاچه ای تشکیل دهند دریا پنچشیر منشأ می گیرد. این دریاچه ها در جریان صدها سال دره های طبیعی مملو از درختان سبز را تشکیل داده اند. در این دره ها چشمه هایی با آب شفاف و صحتی جریان دارند. آب و هوا این دره ها در زمستان خنک و در تابستان گرمی آن از 25 تا 30 درجه سانتی گراد در روز و در شب 10 الی 15 درجه سانتی گراد می باشند. اکثریت دره ها در قسمت دو طرف دریا کلان پنچشیر قرار دارند. مربوط ولسوالی پریان زیر تاثیر کوتل چمار, کوتل انجمن, کوتل خاواک قرار گرفته هوای زمستان آن خیلی سرد و پر از برف می باشد. هوای روز های تابستان آن از 20 الی 25 درجه بالاتر نمی رود. و در ساحات منطقه پریان چون هوای شب تابستان آن سرد است و حاصل کشت گندم نمی رسد و هم این منطقه برای درختان میو دار خوشایند نیست و این منطقه فاقد درختان میوه دار است.

ساحه ولسوالی خنج زیر تاثیر حوض میم خان که در فراز کوه دره غوزه واقع است که در زمستان آن را قرص یخ می زند و در تابستان آب آن به اثر تابش آفتاب بخار می کند و هوای منقطه را مرطوب خوشایند ساخته است. در ساحات ولسوالی خنج گندم جو, جواری و انواع میوه جات پخته می شود و درجه حرارت این منطقه در تابستان 25 الی 33 درجه سانتی گراد می باشد.

ساحه

ولسوالی دره که تحت تاثیر بخار حوض لالان که در فراز کوه دره هزاره واقع است قرار دارد. طول ساحه این ولسوالی دره 50 کیلومتر امتداد یافته است و در بلندی های این منطقه درجه حرارت و فشار هوا کمتر است در فصل تابستان نیز بارندگی صورت می گیرد و هوای دره عبدالله خیل شرایط خوب را برای کشت کجالو و حبوبات فراهم ساخته است و انواع میوه جات در محل آفتابی و آفتاب رس آنها پخته می شود. چون ولسوالی دره دارای دو دره فرعی دیگر نیز می باشد دره کرا مان و دره عبدالله خیل است و درجه حرارت شان یک سان نیست و فرق می کنند. درجه حرارت ساحات ولسوالی دره از 20 الی 32 درجه سانتیگراد در فصل تابستان می رسد.

آستانه ی کلان

ولسوالی آبشار یکی از دره های سرد نامساعد است و آسیب پذیر است که کوه های آن بیشتر 9 ماه پوشیده برف می گردد ، ارتفاعات کوتل های آن از 3000 الی 5075 متر رسد. زمین کشت آبشار حاصلخیز نیست.

بازارک که

مرکز ولایت پنجشیر است و ساحات وادی های دوطرف دریا و دامنه کوه های آن برای باغداری خیلی مساعد است و هر نوع درختان میوه دار در آب و هوای این منطقه رشد و نمو و میوه آن پخته می شود. درجه حرارت این منطقه زیر تاثیر ارتفاع پنج هزار متر کوتل بازارک که بلندترین کوتل مرکزی و برف گیر پنجشیر به حساب می رود. درجه حرارت فصل گرمه این منطقه از 22 الی 35 درجه سنتی گراد در روز تجاوز نمی کند.

زمین داری

ولسوالی رخنه نظر به تعداد اهالی آن اندک است و بعضی از اهالی رخنه بنا بر تنگی جای قلت زمین زارعتی باغ و باغچه و حتی جای خانه مجبور به ترک دیار شده اند و اکثریت مردم رخنه در کابل، مزارشریف، شهر قندوز، خان آباد، پلخمری، خوست و فرهنگ، نهرین، اشکمش مسکن کزین شده اند. موقعیت ساحه جغرافیایی رخنه بین بازارک و تاواخ در بلندی و در دامنه کوه به شکل میلان واقع است و آب هوای گوارا و در تابستان شمال ملایم دارد و هم از برکت برف گیری کوه شفتان دریای رخنه دایم جریان است و زمین های زارعتی آن دوفصل گندم و جواری کشت می شود. محصولات باغداری ساحه رخنه سنجد، زرد آلو، آلبالو، گیلاس، سیب، انگور، چهار مغز و توت تشکیل می دهد. درجه حرارت روزانه فصل گرما ساحات رخنه 25 الی 35 در سانتیگراد می باشد.

ساحات مربوط

ولسوالی عنابه زیر تاثیر آب هوای کوتل همه نیل تا واخ وللمی توت پز آبدره که هر دو کوتل برف گیر مقابل هم واقع استند. و این دو کوتل برف گیر باعث هوای مرطوب در این مناطق شده که شرایط رشد گیاهان از جمله درخت بلوط، بادام کوهی، هنجیر و جنگل های خودروی و هم در نظم در چه حرارت بیشتر و کمتر هوای سرد ماه حوت و حمل که در روند کفاندن هسته تخمی، پندک و گل کنی نیاتات مخصوص این منطقه نقش اساس دارند. برف کوه لثم توب پز در آخیر ماه جوزا شروع به آب شدن و بخار شدن می گیرد و مقدار آب در هوا این منطقه که در شب با عث تشکیل شبنم و ایجاد رطوبت زیاد در ساحه منطقه شده و سرسبزی را در دامنه کوه های این منطقه آبدره بوجود آورده است. در چه حرارت در اکثر ساحات مناطق ولسوالی عنابه در روز های تابستان 35 الی 40 درجه سانتیگراد می رسد. نسبت به سایر مناطق پنجشیر وسیع و گرم است و هم زمین های هموار برای کشت دوفصله دارد. و ساحه بایر بدون کشت آن تقریباً در حدود 600 هکتار زمین است که با اعمار و حفر یک کانال بزرگ آب رسانی از ساحه سریچه الی پشته ملکان دارد.

ساحه ولسوالی شتل پرخم و پیچ زیبا و سرسبز را کوه های مرتفع و طویل بشکل دیوار احاطه کرده و پوشیده از درختان بادام میباشد. چون این ولسوالی کملا کوهستانی است و معنی شتل برویم و تماشا اش کنیم است. زمین

های زراعتی هموار ندارد و زمین های زراعتی و باغات آن دوطرف دریای شتل و بالا تر از سطح دریا قرار دارند و بوسیله جوی های عنعنوی آبیاری می شوند.

مردم پنچشیر از قدیم پیشه چار واداری را به خاطر رفع مشکل و احتیاجات گوشت و لبنیات خود داشتن و هنوز هم دارند. و امروز علاقه مردم پنچشیر به چار واداری روز به روز فزونی یافته است. و هم آمدن کوچی با رمه و گله بزها فشار زیاد بالای علفچرهای پنچشیر وارد شده است و در نتیجه زمین فشرده گی پیدا کرده و هم باعث کاهش مواد عضوی در خاک آن شده که به مرور مان باعث کاهش پوشش نباتی آن شده است.

بافت های طبیعی آسیب پذیر کوهستان ولایت پنچشیر از طرف متخصصین محیط زیست تشخیص داده ، بهسازی و بازسازی شود. دولت هر چه زود تر برنامه های گسترده ای تحفظی خاک و تنظیم آب را در مناطق کوهستان آسیب پذیر برای سهل سازی و پیش گیری از وقوع حوادث طبیعی روی دستگیرد.

اگر حکومت وحدت ملی جدی یک برنامه ها برای بهبود بخشیدن و ضیعت بافت های طبیعی کوه تپه ها و کوهستان های خراشیده شده و عریان از پوشش گیاهی پنچشیر گرفته نه شود و باز هم سهل انگاری در آن صورت گیرد پیامد های زیانباری در سالهای آینده خواهد داشت .

وجود انواع و اقسام درختان و بوته ها در بلند کوه ها از لغزش برف کوچ موانع مواجه می شود ، اگر لغزشی در اثر سنگین برف زیاد هم صورت بگیرد در مقیاس کم یا محدود رخ خواهد داد که سبب ویرانی و تلفات مالی جانی نمی گردد.

مناطق تاواخ , عنابه , زمان کور که برهنه از پوشش گیاهی شده است و ایجاب یک پروژه تحفظ خاک و تنظیم آب را می کند که این پروژه باعث احیا مجدد منابع طبیعی و افزایش محصولات زراعتی و علفچر ها چشمه سارها جلوگیری از فرسایش خاک روناب شدن آب های موسمی و سیلاب ها می شود.

پیران منطقه می گویند صد الی صد سی سال پیش ارتفاعات کوه تاواخ دارای یخچال طبیعی دائمی بود و به مرور زمان به تدریج ذوب شد است و هم 50 الی 60 سال پیش ده کیلومتر پایینتر از ارتفاعات دامنه کوه ها انبوه از درختان بادام کوهی بود و حالا به شکل پراکنده و اندک درخت بادام کوهی دیده می شود. و مردم چیز فهم منطقه دلیل آنرا علاقمندی بعضی از مردم محل به نگهداشت گله بز در چرای بی رویه می دانند, اگر بدین منوال چرای بی رویه گله بز از طرف دام پروران ادامه پیدا کند و بادام کوهی منطقه روز به روز در حالت تحدید انقراض است.

ساحات ولسوالی های پریان, شرایط آب هوای سرد آنها برای کاشت درختان میوه دارانقدر مساعد و خوشایند نیست و حتی ولسوالی پریان تمام ساحات آن فاقد درختان مثمر می باشد و هم درختان غیر مثمر در ساحات این ولسوالی اندک است. من من حیث یک متخصص توصیه می کنم که کاشت بعض از بوته های میوه گوستی داروی معالجوی و قایوی در ساحات سرد سیر این چهار ولسوالی آسیب دیده مساعد است و هم در اقتصاد مردم این منطقه کمک شاهان خواهد نمود. میوه های دارویی و معالجوی و قایوی که در طیب قدیم حکیمان بخصوص ابو علی ابن سینا ی بلخی در رابط خوردن و فایده میوه های معالجوی به بیان خواص آنها نیز پرداخته بود که امروز کشف شده که بسیا از این میوجات خاصیت ضد سرطانی دارند از قبل توت زمینی, تمشک, میوه حبه آبی قرا قات, عناب, سنجد تلخ و زرشک و غیر.

دره آرزوی پنچشیر مملو از بته های جنگلی از قبیل بشال, خنجک, بادم کوهی, ریواس, هنگ بد بوی, غوغن علف خوش خوار مرغه و داروی علفی می باشد. حضور این حیوانات سبب شده که این منطقه به عنوان نمونه ای بارز زیستگاه ی حیات وحشی از بیشترین شدت منطقه ی طبیعی تحت حفاظت در جنوب دامنه کوه هندو کش مشخص شود. کوهستان آرزوی نمایانگر نمونه های ویژه ای از طبیعت می باشد که وضع طبیعی همیشگی آن محیط مناسبی برای تکثر و پرورش جانوران از جهت پنا گاه حیات وحشی منطقه ی طبیعی حفاظت شده می باشد و 70 کیلومترین ساحه

آن خالی از سکن است و شرایط این دره آرزوی برای پارک ملی از بیشترین شدت حفاظت شده برخوردار است و هم نزدیک که به کابل است و هم موجودیت چندین آبشار شفاف و صحنی در این منطقه که مشهورترین آن بنام آبشار مرغی یاد می شود. آب هوای دره آرزوی در تمام ولایت پنجشیر بی نظیر بوده و همیشه سرد می باشد.

دریای پنجشیر از سلسله کوه هندوکش یعنی از نشیب های کوتل انجمن و چمار و کوتل خاواک سرچشمه گرفته و از ارتفاع بیش از سه هزار متر سرازیر میگردد، و با 19 معاون دیگر خود که از نواحی دره های حد به حد از پریان تا دالان سنگ جریان آن از شرق به جنوب غرب بوده و در حصار دالان سنگ جریان خود را مستقیماً به طرف جنوب تبدیل کرده از زیر پل نیلاب در گلپهار می برآید و سرعت جریان آن کم شده و در این جا دریای شتل و نجراب غوربند و باریک آب را در کوه دامن زمین باخود گرفته و بعد به وادی نغلو می رسیده و با دریای کابل ملحق می شود. طول این دریای 320 کیلومتر میرسد.

مدارک
ویکی پدیا